

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ ЗІ СПРАВ
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ФЕДЕРАЦІЯ ВОДНОГО ПОЛО УКРАЇНИ

ВОДНЕ ПОЛО

ПРАВИЛА

ЗМАГАНЬ

Львів — 1996 р.

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ ЗІ СПРАВ
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ФЕДЕРАЦІЯ ВОДНОГО ПОЛО УКРАЇНИ

Затвержені
Федерацією водного поло
України

ВОДНЕ ПОЛО

ПРАВИЛА ЗМАГАНЬ

Львів — 1996 р.

МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ З СПРАВ
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ФЕДЕРАЦІЯ ВОДНОГО ПОЛО УКРАЇНИ

Під редакцією В. М. ЧЕРНОВА — професора кафедри теорії та методики водних видів спорту Львівського державного інституту фізичної культури.

У книзі викладені офіційні правила організації, проведення й суддівства змагань з водного поло. Перші національні правила складені на підставі міжнародних Правил ФІНА на 1994—1996 рр.

Для організаторів змагань, суддів, тренерів, спортсменів, студентів інститутів фізичної культури, аматорів водного поло.

П. О. П.

ЛІТАНІА ЗМАГАНЬ

1996 — 1997

1. МАЙДАНЧИК ДЛЯ ГРИ ТА ОБЛАДНАННЯ

1.1 Організація, яка проводить змагання, відповідає за точність розмірів і правильність позначок ігрового майданчика та забезпечення необхідним обладнанням.

ПРИМІТКА: перед кожною грою рефері (судді гри) повинні впевнитися у відповідності ігрового майданчика та обладнання Правилам змагань.

1.2 План та позначки майданчика для гри, яку обслуговують два рефері, повинні відповідати схемі 1.

ПРИМІТКА: в іграх, які обслуговують два рефері, кутові судді розташовуються на тому боці, де знаходиться суддівський стіл.

1.3 В іграх, які обслуговує один рефері: а) рефері розташовується на тому боці, де знаходиться суддівський стіл; б) кутові судді розташовуються на протилежному боці ігрового майданчика.

1.4 Довжина майданчика (відстань між лицевими доріжками): не менше 20 метрів і не більше 30 метрів. Ширина майданчика (відстань між боковими доріжками): не менше 10 метрів і не більше 20 метрів.

ПРИМІТКА: а) в матчах, які грають жіночі команди, максимальні розміри ігрового майданчика: довжина 25 метрів, ширина 17 метрів; б) лицева межа майданчика для гри чоловічих та жіночих команд проходить на відстані 0,30 метра за лінією воріт.

1.5 Глибина води в басейні для проведення значних змагань повинна бути 2,0 метри (не менше 1,8 метра). Температура води — $26^{\circ}\text{C} \pm 1^{\circ}\text{C}$. Освітленість — 1500 люксів (не нижче 600 люксів).

1.6 Позначки ігрового майданчика: біла — лінія воріт, середина ігрового майданчика; червона — 2 метри від лінії воріт; жовта — 4 метри від лінії воріт.

1.7 Червоні мітки довжиною два метри на лицевих лініях ігрового майданчика від протилежних суддівському столику кутів майданчика відділяють коридор (зону) повернення гравця в гру.

1.8 Вздовж бокових ліній ігрового майданчика повинно бути забезпечено достатньо місця для вільного пересування рефері й розташування кутових суддів на лініях воріт.

2. ВОРОТА

2.1 Дві штанги та перекладина прямокутного перетину $0,075 \times 0,075$ метра білого кольору жорстко скріплюються й розташовуються на лицевих лініях на рівних відстанях від бокових сторін ігрового майданчика й виступають на 0,30 метра вперед від лицевих ліній.

2.2 Ширина воріт (відстань між внутрішніми гранями штанг) — 3 метри. Висота воріт (відстань від внутрішньої грані перекладини до поверхні води) при глибині більше 1,50 метра — 0,90 метра; при глибині менше 1,50 метра — 2,40 метра.

2.3 До конструкції за штангами та перекладиною воріт надійно кріпиться м'яка сітка, яка повністю покриває площину воріт; вільним залишається простір позаду площини воріт не менше 0,30 метра.

3. М'ЯЧ

3.1 М'яч повинен бути круглим, з повітряною камерою, яка має клапан, що автоматично закривається. М'яч повинен бути водонепроникливим, без шкіряного або будь-якого подібного покриття.

3.2 Вага м'яча не менше 400 і не більше 450 грамів.

3.3 Для гри чоловічих команд: коло м'яча не менше 0,68 і не більше 0,71 метра, тиск в м'ячі в межах 90—97 Па (13—14 фунтів на 1 квадратний дюйм, де 1 фунт=0,453 кг, а 1 дюйм=0,0254 метра).

3.4 Для гри жіночих команд: коло м'яча не менше 0,65 і не більше 0,67 метра, тиск в м'ячі в межах 83—90 Па.

4. ПРАПОРЦІ

4.1 Рефері гри повинні мати прапорці, один — білий, другий — контрастного кольору (розмір кожного $0,35 \times 0,20$

метра), які прикріплюються до одного ціпка (довжиною 0,70 метра) з двох боків.

4.2 Кутові судді повинні мати окремі червоний та білий прапорці.

4.3 Секретарі повинні мати окремі червоний, білий та синій прапорці.

4.4 Прапорці, якими забезпечуються кутові судді та секретарі, повинні мати розміри $0,35 \times 0,20$ метра і прикріплюватися кожний до ціпка довжиною 0,50 метра.

5. ШАПОЧКИ

5.1 Гравці команд повинні мати шапочки різного кольору, які мають відрізнятися від кольору м'яча: одна команда — білі, друга — контрастного кольору (крім темночервоного). Шапочки повинен схвалити рефері гри. Воротарі повинні мати червоні шапочки. Шапочки повинні закріплюватися під підборіддям. Коли гравець загубить шапочку в процесі гри, її замінюють при першій зупинці гри. Гравці не повинні мінятися шапочками протягом гри.

5.2 На Олімпійських іграх, Чемпіонатах світу, на інших змаганнях, які проводяться під керівництвом ФІНА, шапочки повинні мати гнучкі протектори для вух. Рекомендується, щоб шапочки з протекторами для вух, використовувалися командами й на всіх інших змаганнях. Протектори на шапочках гравців одної команди повинні бути одного кольору, за винятком воротаря, який може мати протектори червоного кольору.

5.3 Кожна шапочка повинна мати свій номер (з двох боків), висота цифр — 0,10 метра. Воротар повинен мати шапочку під номером 1, інші гравці повинні мати номери від 2 до 13. Гравець, який може вийти на заміну воротаря, повинен мати шапочку воротаря. Гравець може змінити номер своєї шапочки тільки з дозволу рефері та при внесенні відповідних змін у протокол гри секретарем.

5.4 На міжнародних матчах на шапочках може бути відображена скорочена назва держави трьома літерами й прапор. Висота букв назви держави — 0,06 метра.

ПРИМІТКА: а) рефері повинні бути терплячими до гравців, у яких неодноразово розв'язуються або губляться шапочки; б) заміна шапочки дозволяється при зупинці гри на володінні м'ячем своєю командою.

6. КОМАНДИ

6.1 Кожна команда складається з семи гравців, один з яких повинен бути воротарем (повинен мати шапочку воротаря), та не більше шести запасних, яких дозволяється використовувати для заміни. Команда, яка проводить гру в складі менше семи чоловік, може грати й без воротаря.

6.2 Всі гравці команди, які в процесі гри не знаходяться безпосередньо на майданчику, сумісно з тренерами й керівниками сидять разом на лавці команди без права пересування з неї з моменту початку гри (за винятком інтервалів між періодами гри). Команди міняються сторонами майданчика та командними лавками після закінчення половини гри, а також після першого періоду кожного додаткового часу гри. Обидві командні лавки повинні розташовуватися на протилежному від суддівського столика боці ігрового майданчика.

ПРИМІТКА: а) тренеру дозволяється стояти й рухатися довкола своєї командної лавки, при атакуючих діях своєї команди йому дозволяється просуватися вздовж ігрового майданчика до 4-х — метрової позначки біля своїх воріт, при захисних діях своєї команди тренер повинен повернутися до своєї командної лавки; в) за репліки на адресу рефері тренер повинен отримати зауваження з боку рефері про недопустимість втручання в процес суддівства з дозволом залишатися на лавці своєї команди, при повторному втручанні тренера (репліки, зауваження) рефері має право прийняти штрафні санкції на свій розсуд; с) тренер має право вільного пересування по бортику ігрового майданчика в момент заміни гравців після гола); д) гравці, яких вилучено до кінця гри відповідно з п. 22.8 (неетична, неспортивна поведінка), п. 22.9 (грубість), п. 22.10 (непокірність та неповага), не повинні знаходитися на командній лавці до кінця гри; е) тренери та капітани команд несуть відповідальність за поведінку й дисципліну гравців своєї команди; ф) забороняється курити на лавці команди.

6.3 Капітани команд повинні бути граючими членами своїх команд і кожний відповідає за добру поведінку та дисципліну своєї команди в процесі гри.

6.4 Гравці повинні бути одягнені в непрозорі костюми або купальники й перед грою повинні облишити будь-які предмети, які можуть нанести пошкодження суперникамі.

ПРИМІТКА: перед початком гри рефері повинні впевни-

тися, що екіпіровка гравців команд відповідає Правилам змагань.

6.5 Гравці не повинні покривати тіло жиром, мастилом або ще якоюсь подібною речовиною. Коли рефері перед початком гри виявляють, що вжиті вищезначені речовини, вони дають наказ про негайне їх усунення. Початок гри не затримується, поки усуваються речовини. Коли це порушення встановлене після початку гри, порушник вилучається до кінця гри, а запасному гравцеві дозволяється вийти на ігровий майданчик терміново через зону повернення в гру з лінії своїх воріт.

6.6 Перед початком гри в присутності рефері капітани команд кидають жереб. Той, хто виграв, має право вибору сторони ігрового майданчика.

ПРИМІТКА: а) спортсмени незалежно від дати їх народження розподіляються за віковими групами таким чином: черговий рік починається 1 січня й закінчується 31 грудня; в) розподіл молодих спортсменів за віковими групами: 15 років і молодше, 16—17 років, 18—20; с) в юнацькому Чемпіонаті світу мають право брати участь спортсмени, які мають 20 років і менше.

7. ЗАМІНИ

7.1 Крім винятку згідно з Правилами, гравця можна замінити лише: а) протягом перерви між періодами гри, включаючи будь-яку перерву додаткового часу гри; в) після забитого м'яча. В означених випадках гравець може вийти на ігровий майданчик з будь-якого місця.

ПРИМІТКА: рефері повинні впевнитися, що заміни виконуються без затримки й у відповідності з Правилами. При порушенні тренером правила заміни рефері повинен зробити тренеру зауваження, після якого рефері має право продовжити гру, навіть коли заміни не зроблено.

7.2 Запасний гравець повинен бути готовим вийти на заміну без затримки. Коли він не готовий вийти на заміну, рефері може почати гру без нього й в будь-який момент (передбачений Правилами) може дозволити спортсменові ввійти в гру через зону повернення гравців до гри біля воріт своєї команди.

ПРИМІТКА: у випадку заміни воротаря, тренер повинен повідомити секретаріат, який номер шапочки мав гравець в протоколі гри перед заміною.

7.3 Воротар, якого було замінено на запасного, може повернутися до гри й брати участь в ній на будь-якому місці.

7.4 Коли воротар покидає гру за будь-яким медичним заключенням, рефері повинен дозволити термінову заміну: будь-який гравець має право зайняти місце воротаря при умові, що він одягне воротарську шапочку.

8. СУДДІВСЬКА БРИГАДА

8.1 На офіційних змаганнях ФІНА суддівська бригада повинна складатися з двох рефері (суддів гри), двох кутових суддів, секундометристів (суддів контрольного часу), секретарів з нижчеозначеними правами та обов'язками. Така суддівська бригада рекомендується до інших змагань і як варіант, коли гру обслуговують два рефері без кутових суддів. В цьому випадку рефері беруть на себе права та обов'язки, які призначені кутовим суддям у відповідності з п. 10.2 (без виконання спеціальних рухів сигнальними прапорцями).

ПРИМІТКА: в залежності від ступеня важливості гри можуть обслуговуватися бригадами від чотирьох до восьми суддів, в таких сполученнях: а) рефері та кутові судді: два рефері та два кутових судді, тільки два рефері без кутових суддів, один рефері та два кутових судді; в) секундометристи та секретарі: — з одним секундометристом і одним секретарем (секундометрист фіксує час володіння м'ячем кожною з команд у відповідності з п. 21.17, секретар фіксує час та перебіг гри за періодами, вилучення гравців з води у відповідності з Правилами, виконує обов'язки, які викладені в п. 12.1); — з двома секундометристами та одним секретарем (перший секундометрист фіксує чистий час гри та перерви між періодами, другий секундометрист фіксує час володіння м'ячем кожною з команд у відповідності з п. 21.17, секретар веде запис гри відповідно з п. 12.1); — з двома секундометристами та двома секретарями (перший секундометрист фіксує чистий час гри та перерви між періодами, другий секундометрист фіксує час володіння м'ячем кожною з команд у відповідності з п. 21.17, перший секретар проводить запис гри у відповідності з п. 12.1а, другий секретар виконує обов'язки у відповідності з п. 12.1в,с та п. 12.1д — подає сигнал виключеному з гри спортсменові про його третє персональне зауваження).

9. РЕФЕРІ (СУДДІ ІГОР)

9.1 Рефері повністю контролюють гру. Між суддями повинно бути взаєморозуміння, в тому числі при обговоренні перед і в перервах між періодами гри. Обидва рефері в рівній мірі відповідають за будь-які професійно-технічні помилки. Їх повноваження розповсюджуються та мають ефективну дію на гравців протягом всього періоду, поки вони знаходяться на території басейну. Всі рішення, які приймаються рефері, є остаточними, а їх інтерпретація Правил змагань є обов'язковою до виконання протягом усієї гри. Рефері не повинні робити припущення, яким чином будь-яка ситуація може вплинути на перебіг гри, вони повинні фіксувати тільки те, що вони бачать за мірою своїх професійних здібностей. Рефері не повинні заважати розвиватися грі в руслі відповідних Правил.

9.2 Рефері дають сигнал на початок та відновлення гри, фіксують голи, призначають кидки від воріт, кутові кидки, спірні (нейтральні) кидки й різні порушення Правил. Рефері може змінити своє рішення при умові, що це буде зроблено перед тим, як м'яч буде знову введено в гру.

ПРИМІТКА: при призначенні вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка, обидва рефері показують одночасно прапорці відповідного кольору; коли хтось з рефері показує прапорець невірнього кольору, він повинен зупинити гру, взяти м'яч, показати вірний прапорець й дати можливість гравцям знову зайняти місця, які були перед зупинкою (без переваги для будь-якої з команд).

9.3 Рефері повинні стримуватися від фіксування помилки, коли це рішення буде на користь гравцям команди, яка знаходиться в захисті. Рефері не повинні фіксувати просту помилку (призначати вільний кидок), коли у атакуючого гравця ще є можливість продовжити гру з м'ячем.

ПРИМІТКА: рефері повинні застосовувати цей принцип суддівства постійно. Вони не повинні, наприклад, фіксувати просту помилку на користь гравця, який володіє м'ячем і просувається перед захисником до воріт суперника, тому що це буде розцінюватися, як дія на користь команди, яка захищається.

9.4 Рефері мають право наказати будь-якому гравцеві покинути ігровий майданчик при порушенні відповідних Правил, а також зняти команду, коли гравець цієї команди відмовляється покинути воду, коли йому це наказано.

9.5 Рефері мають право наказати покинути територію басейну будь-якому гравцеві, спостерігачеві, представнику, які своєю поведінкою заважають рефері виконувати свої обов'язки в належному та неупередженому вигляді.

9.6 Рефері мають право вилучити команду в будь-який час, коли, за їх думкою, поведінка або дії гравців чи запасних цієї команди заважають виявити правильний результат гри. Коли команду вилучено з гри, рефері повинен пояснити свої дії компетентному представнику організації, яка проводить змагання.

10. КУТОВІ СУДДІ

10.1 Кутові судді розташовуються на тому ж боці ігрового майданчика, що й суддівський стіл (на лінії воріт кожної команди).

10.2 В обов'язки кутових суддів входить подача сигналів: а) червоним прапорцем, коли гравці, згідно з Правилами, зайняли позицію вздовж лінії своїх воріт на початку кожного періоду гри; в) білим прапорцем — на невірний або передчасний старт з лінії воріт; с) білим прапорцем — на призначення кидка від воріт; д) червоним прапорцем — на призначення кутового кидка; е) двома прапорцями — при фіксації гола; ф) червоним прапорцем — на невірне повернення в гру або невірний вхід в гру запасного гравця.

10.3 Кожний з бокових суддів повинен бути забезпечений додатковим м'ячем і, коли ігровий м'яч залишає межі ігрового майданчика, цей м'яч терміново треба кинути воротареві для виконання кидка від воріт або найближчому гравцеві атакуючої команди для виконання кутового кидка, або на те місце ігрового майданчика, куди покаже рефері гри.

ПРИМІТКА: рефері гри відповідає за фіксацію голів, призначення кидків від воріт, кутових кидків незалежно від сигналів кутових суддів.

11. СУДДІ КОНТРОЛЬНОГО ЧАСУ (СЕКUNДОМЕТРИСТИ)

11.1 В обов'язки суддів контрольного часу входить: а) фіксувати тривалість періодів гри (чистий час гри) та

тривалість відпочинку між періодами; в) фіксувати тривалість володіння м'ячем кожною з команд; с) фіксувати час вилучення гравця з гри відповідно з Правилами та час повернення гравця або його заміняючого на ігровий майданчик; д) голосно та чітко оголошувати, що пішла остання хвилина гри або остання хвилина другого періоду додаткового часу.

11.2 Суддя контрольного часу повинен подавати сигнал свистком (або якимсь іншим засобом при умові, що цей сигнал є характерним — відмінним від інших, його добре чути й розпізнавати) по закінченні часу кожного періоду без затримки; для рефері цей сигнал має термінову силу, крім випадків: а) коли одночасно з цим сигналом призначається штрафний кидок; в цьому випадку штрафний кидок повинен бути виконаним у відповідності з Правилами; б) коли м'яч знаходиться в польоті й пересікає лінію воріт, цей м'яч повинен бути зарахованим, як гол.

12. СЕКРЕТАРІ

12.1 В обов'язки секретарів входить: а) вести протокол гри, в якому для кожної команди фіксувати: забиті та пропущені м'ячі, участь спортсменів у грі, їх вилучення з води, призначення та результати виконання штрафних кидків, персональні помилки (з фіксуванням часу порушення та помєра гравця); в) контролювати термін усунення гравців та подавати сигнал після перебігу часу вилучення підняттям прапорця відповідного кольору, за винятком випадків, коли рефері подає сигнал на повернення гравця або його заміняючого самостійно (у випадку, коли команда оволодіє м'ячем в процесі гри); с) сигналізувати червоним прапорцем та свистком при будь-якому порушенні правила повернення гравця або входу його заміняючого (в тому числі й після сигналу кутового судді, який показує, що вилучений гравець порушив правила повернення або запасний гравець порушив правила входу в гру), такий сигнал повинен зупиняти гру терміново; д) сигналізувати без затримки у випадках, коли призначено третій фол (персональне зауваження) будь-якому з гравців, слідуючим чином: 1 — червоним прапорцем, коли третій фол є «Вилучення з гри»; 2 — червоним прапорцем і свистком, коли третій фол є «Пенальті».

13. ТРИВАЛІСТЬ ГРИ

13.1 Тривалість гри складається з 4-х періодів по 7-м хви-

лип «чистого» часу гри. Час починає рахуватися на початку кожного періоду, коли гравець торкнеться м'яча. Всі сигнали на зупинку гри терміново фіксуються зупинкою перебігу часу до моменту, поки м'яч знов не буде введено в гру, тобто поки м'яч не залишить руку гравця, який виконував призначений кидок або поки до м'яча не доторкнеться один з гравців при виконанні нейтрального (спірного) кидка.

13.2 Між періодами гри повинна бути перерва тривалістю 2 хвилини. Команди (гравці, запасні, тренери та представники) повинні зробити зміну воріт перед початком третього періоду основного часу та другого періоду будь-якого додаткового часу гри.

13.3 Підсумковий результат рахується після закінчення основного часу гри. При необхідності обов'язково виявити переможця, гра продовжується через 5 хвилин відпочинку в додатковий час, який триває два періоди по 3 хвилини «чистого» часу з хвилиною перервою (для зміни воріт). При нічийному результаті й після другого додаткового періоду гри через хвилину відпочинку призначається третій додатковий період гри, який припиняється після першого закинутого м'яча.

13.4 Час гри повинен показуватися на табло або годиннику за залишковим принципом: тобто, скільки хвилин та секунд ще залишилося грати командам.

14. ПОЧАТОК ГРИ

14.1 На початку кожного періоду гравці займають положення на лініях своїх воріт на відстані одного метра від штанг воріт та між собою. В воротах не може бути розташовано більше двох гравців. Жодна частина тіла гравців не може виступати за лінію воріт в ігровий майданчик.

14.2 Коли рефері впевнені, що команди вірно розташувалися на лінії воріт, один з них дає сигнал на початок гри і випускає зі спеціального пристрою або кидає м'яч до гри на рівну відстань від воріт.

14.3 Коли м'яч в результаті невдалих дій рефері на початку гри потрапляє в положення, в якому одна з команд має перевагу, рефері повинен повернути м'яч собі й призначити нейтральний кидок на середній лінії ігрового майданчика.

ПРИМІТКА: на початку гри та кожного періоду рефері

займають положення один проти другого на центрі ігрового майданчика. Для запобігання передчасного старту, рефері, який дає сигнал на початок гри, чекає сигналу свого колеги на протилежному бортику басейну, що обидві команди розташувалися на лініях своїх воріт відповідно з Правилами. Таким сигналом є підняття горизонтально розташованого прапорця над головою. Рефері, який приготувався почати гру, терміново й одночасно дає сигнал і опускає прапорець вниз.

15. ЗАРАХУВАННЯ ЗАБИТОГО М'ЯЧА

15.1 Гол зараховується, коли м'яч повністю пройшов лінію воріт між штангами та під перекладиною воріт.

15.2 М'яч може бути забитим з будь-якої точки ігрового майданчика будь-яким гравцем (й воротарем, коли він не порушив правила обмеження дистанції кидка: воротареві не дозволяється перепливати або торкатися м'яча за середньою лінією ігрового майданчика).

15.3 М'яч може бути забитим будь-якою частиною тіла крім кулака, при умові, що після початку або поновлення гри (не враховуючи виконання штрафного кидка) не менш ніж два гравці будь-якої команди (за винятком воротаря команди, яка захищається) свідомо зіграли або торкнулися м'яча. Гол може бути зарахованим, коли м'яч був заведений дріблінгом у ворота.

ПРИМІТКА: воротар не може забити м'яч у ворота команди суперника безпосередньо при виконанні кидка від воріт (за винятком, коли будь-який інший гравець свідомо торкнеться м'яча після виконання цього кидка).

15.4 Гол повинен бути зарахованим, коли в момент закінчення терміну володіння м'ячем (35 секунд) або закінчення періоду гри м'яч знаходився в польоті й залетів у ворота.

ПРИМІТКА: у випадку цього пункту Правил, коли м'яч залетів у ворота після торкання штанги, перекладини воріт або воротаря, або іншого гравця команди, яка захищається, або відскочив від води, гол повинен бути зарахованим. Коли пролунав сигнал на закінчення періоду й м'яч після того буде зіграно або навмисно доторкнуто будь-яким гравцем атакуючої команди й м'яч потрапить у ворота, гол не зараховується. Коли м'яч в повітрі прямує в ворота й воротар або інший гравець команди, яка захищається, потягне ворота

вниз або вбік, або захисник зупинить м'яч двома руками або відіб'є його кулаком, рефері зараховує гол, коли м'яч потрапляє у ворота, й призначає штрафний кидок, коли м'яч не перетинає лінію воріт, як в попередньому випадку. Коли м'яч, який в повітрі прямує у ворота, вдаряється об воду й після цього перепливає повністю через лінію воріт, рефері зараховує гол тільки тоді, коли м'яч пересік лінію воріт безпосередньо після кидка.

16. ВІДНОВЛЕННЯ ГРИ ПІСЛЯ ЗАБИТОГО М'ЯЧА

16.1 Після того, як гол буде зараховано, гравці повинні зайняти будь-які позиції на своїх половинах ігрового майданчика. Ні одна частина тіла гравця не може знаходитися на чужій половині ігрового майданчика. Рефері поновлює гру свистком; фактично гра починається тоді, коли м'яч покинув руку гравця команди, яка пропустила гол. Початок гри, який виконано з порушенням даного правила, повторюється.

ПРИМІТКА: після гола обидва рефері займають місця на центрі ігрового майданчика. Коли обидва рефері впевнені, що команди розташовані вірно й кількість гравців на майданчику відповідає Правилам, рефері атаки робить рух в напрямку воріт команди, яка забила м'яч, а рефері захисту дає сигнал на початок гри.

17. КИДКИ ВІД ВОРІТ

17.1 Кидок від воріт призначається: а) коли м'яч повністю пересік лінію воріт за межами воріт і останнє зіграння або торкання м'яча було з боку гравця атакуючої команди; б) коли м'яч повністю пересік лінію воріт між штангами й перекладиною воріт або вдарився в штангу чи перекладину воріт або воротаря команди, яка захищається, безпосередньо при виконанні суперником вільного або кутового кидка, без попереднього свідомого зіграння або торкання м'яча іншим гравцем.

17.2 Кидок від воріт виконується воротарем команди, яка захищалася, з будь-якої точки двохметрової площини. Коли воротаря вилучено з гри, кидок від воріт може виконувати інший гравець його команди. Кидок від воріт, який виконано з порушеннями означеного правила, повторюється.

ПРИМІТКА: вважається невірно виконаним кидок від воріт, кутовий або вільний кидок, коли вони були виконані таким чином, що інші гравці не бачили, як м'яч покидав

руку гравця, який виконував кидок. Гравці часто допускають помилки при виконанні кидка, тому що не виконують умов пункту Правил 20.4, який дозволяє виконуючому кидок вести м'яч (виконувати дріблінг) перед передачею м'яча іншому гравцеві. Кидок повинен бути виконаним терміново, навіть у випадку, коли виконуючий кидок не знайшов в цей момент партнера, якому можна було б передати м'яч. В такому випадку, він повинен виконати кидок з піднятої руки на воду (мал. 1) або підкинути його вгору (мал. 2) й після цього може виконувати дріблінг. В цьому вигляді кидок виконано вірно.

18. КУТОВІ КИДКИ

18.1 Кутовий кидок призначається, коли м'яч повністю пересік лінію воріт (включаючи випадки, коли він відбився від воріт) і був попередньо зіграний або його торкнувся гра-команди, яка захищається.

18.2 Кутовий кидок повинен бути виконаним гравцем атакуючої команди з 2-х метрової відмітки того кута майданчика, ближче до якого м'яч пересік лінію воріт, без непотрібної затримки. Кидок не повинен обов'язково виконуватися найближчим гравцем атакуючої команди.

ПРИМІТКА: кидок виконується у відповідності з п. 17.2.

18.3 При виконанні кутового кидка жоден гравець атакуючої команди не повинен знаходитися в 2-х-метровій площині воріт команди суперника.

18.4 Кутовий кидок, який виконано з неправильної відстані або раніше ніж гравці атакуючої команди покинули 2-х-метрову площу (біля воріт суперника), виконується повторно.

ПРИМІТКА: а) коли один з рефері призначає кутовий кидок, а другий — кидок від воріт, то виконується кутовий кидок; б) при виконанні кутового кидка не зі сторони рефері атаки, рефері захисту повинен впевнитися, що кутовий кидок виконується у відповідності з Правилами.

19. НЕЙТРАЛЬНІ (СПІРНІ) КИДКИ

19.1 Нейтральний кидок призначається: а) на початку періоду, коли рефері вирішив, що м'яч опинився в положенні з деякою перевагою для однієї з команд; в) коли один або більше гравців кожної команди отримають персональні

зауваження одночасно й коли неможливо розпізнати, хто з гравців допустив помилку першим; с) коли обидва рефері припліачили виконання кидка за просту помилку протилежним командам; д) коли гравці кожної команди допускають одночасно помилки, за які вилучаються з гри (в період гри або в неігровий час), нейтральний кидок повинен бути виконаним після виходу порушників Правил з ігрового майданчика; е) коли м'яч вдарився або затримався на надмайданчикових конструкціях басейну.

19.2 При нейтральному кидку рефері повинен кинути м'яч на воду, приблизно на ту точку майданчика, де відбувся попередній ігровий епізод, щоб гравці обох команд мали рівні можливості в боротьбі за м'яч. Коли спірний момент виник у 2-х-метровій зоні майданчика, нейтральний кидок виконується на 2-х-метровій лінії.

19.3 Коли при виконанні нейтрального кидка рефері побачив, що м'яч потрапляє в позицію, де гравець одної команди має перевагу, він повинен забрати м'яч і повторити нейтральний кидок.

20. ВІЛЬНІ КИДКИ

20.1 Рефері дає свисток, фіксуючи помилку, та одночасно показує прапорець кольору відповідної команди, на користь якої призначено вільний кидок.

ПРИМІТКА: а) вільний кидок призначається ідентично в будь-якій частині ігрового майданчика; в) рефері може показувати причину призначення вільного кидка; с) коли обидва рефері одночасно призначають вільний кидок на користь гравців різних команд, один з рефері не повинен міняти своє рішення заради того, щоб уникнути протиріччя. В подібних випадках рефері повинні застосовувати правило п. 19.1 с (одночасні порушення).

20.2 Час, який відпускається гравцеві для виконання вільного кидка, дається на розсуд рефері: він повинен бути достатнім але й без надмірного затягування (хоча й не повинен виконуватися терміново). Буде порушенням правила, коли гравець не виконує вільний кидок з причини вибору або очікування вигідної позиції для команди, на користь якої призначено цей кидок.

ПРИМІТКА: а) рефері повинні слідкувати, щоб не було затримки у виконанні вільного кидка гравцем, який готовий

зробити це; в) для прискорення гри вільний кидок дозволяється виконувати найближчому гравцеві; с) в захисті рефері не повинен затримувати розвиток гри: не треба вимагати виконання вільного кидка при умові, що це не завадить протилежній команді; д) необов'язково призначати вільний кидок гравцеві атакуючої команди, коли він володіє м'ячем (не слід призначати кидок на «користь захисту»); вільний кидок треба призначати, коли гравець губить м'яч в результаті фолу з боку захисника, або коли перевага атакуючої команди й гравця несуттєва.

20.3 Подати м'яч гравцеві, який повинен виконувати вільний кидок, зобов'язані гравці команди, на користь якої призначено цей кидок.

20.4 Вільний кидок виконується так, щоб всі гравці бачили, як м'яч покидає руку гравця, який виконує кидок; після цього м'яч можна нести, вести (виконувати дріблінг), передавати іншому гравцеві. М'яч вважається в грі, як тільки він покинув руку гравця, який виконував вільний кидок.

20.5 Коли гра зупиняється з причини інциденту, травми, кровотечі або іншого непередбаченого випадку, команда, яка володіє м'ячем в момент зупинки, при поновленні гри отримує право на вільний кидок.

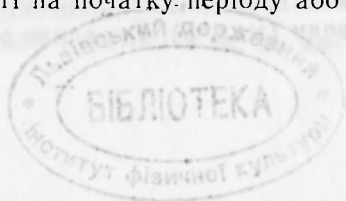
21. ОРДИНАРНІ ФОЛИ (ПРОСТІ ПОМИЛКИ)

21.1 Ординарний фол фіксується при порушеннях, які перелічені в пп. 21.2—21.18, в покарання призначається вільний кидок на користь протилежної команди й виконується одним з гравців з місця порушення. Коли м'яч знаходиться далі від воріт, які атакуються, вільний кидок виконується з місця, де він опинився (не обов'язково передавати м'яч на місце порушення). Коли порушення допустив захисник у 2-х-метровій зоні біля своїх воріт, вільний кидок виконується з 2-х-метрової лінії напроти місця, де відбулося порушення.

ПРИМІТКА: коли порушення відбулося в межах від 2-х до 4-х метрової зони, вільний кидок виконується: а) з місця порушення, коли м'яч опинився ближче або на лінії однакової відстані від воріт; б) з місця, на якому м'яч опинився, якщо це місце далі від воріт.

21.2 Передчасний старт до сигналу рефері з лінії воріт на початку періоду.

21.3 Допомога гравцеві при старті на початку періоду або в будь-який інший момент гри.

21.4 Тримання (або підтягування) за штабли або фіксатори воріт, тримання або відштовхування від стінок басейну в процесі гри, або тримання за лінії — обмеження ігрового майданчика (за винятком початку періоду).

21.5 Приймання будь-якої участі в грі, коли гравець стоїть на дні басейну (відштовхується від дна, ходить) й грає м'ячем або енергійно впливає на суперника. Це правило не стосується воротаря, який знаходиться в 4-х-метровій площині біля своїх воріт.

21.6 Затоплювання (повністю) або тримання м'яча під водою в процесі боротьби.

ПРИМІТКА: за простий фол вважається затоплення або утримання м'яча під водою в процесі боротьби, навіть тоді, коли руку гравця, яка утримує м'яч, суперник силою занурив у воду, а також у випадках, коли м'яч опинився під водою навіть проти бажання гравця, який володіє м'ячем. Головним у цьому пункті Правил є те, що порушення фіксується тому гравцеві, який контактує з м'ячем у момент занурення м'яча в воду. Важливо пам'ятати, що порушення відбувається тільки у випадку, коли гравець занурив м'яч в момент боротьби (мал. 3). Так, коли воротар високо вистрибує з води, приймає м'яч і, опускаючись, занурює м'яч під воду — він не порушив Правила, але коли він затримує м'яч під водою в процесі боротьби з суперником, то порушує Правила й, коли його дії запобігли можливому голу, призначається штрафний кидок у відповідності з п. 23.2.

21.7 Відбивання м'яча кулаком. Це правило не відноситься до дії воротаря в 4-х-метровій зоні біля своїх воріт.

21.8 Зіграння або торкання м'яча двома руками одночасно. Це правило не відноситься до воротаря в 4-х-метровій зоні біля своїх воріт.

21.9 Безпосереднє заважання або виконання будь-яких дій, які заважають вільному пересуванню суперника, який не володіє м'ячем, включаючи перепливання через плечі, спину або ноги суперника.

ПРИМІТКА: перше, що рефері повинен враховувати в означених випадках, це — володіє суперник м'ячем чи ні: тому, що коли володіє, то той, хто вступає з ним у боротьбу, не може бути покараним за «Заважання». «Володіння» рахується, коли гравець тримає м'яч у руці, яка піднята над водою (мал. 4), коли він плаває й одночасно тримає м'яч рукою або здійснює контакт з м'ячем, який лежить на поверхні води (мал. 5). Плавання з м'ячем (дріблінг) не рахується за

володіння м'ячем (мал. 6). Поширена форма «Заважання», коли гравець перепливає через ноги суперника, таким чином зменшує темп руху й заважає нормальній роботі ніг (мал. 7). Необхідно також пам'ятати, що порушення «Заважання» може бути здійснено й гравцем, який володіє м'ячем. Наприклад, мал. 8 показує, як гравець одною рукою тримає м'яч, а другою намагається силою вплинути на свого суперника з метою покращити своє ігрове становище. Мал. 9 показує, як гравець, який володіє м'ячем, заважає супернику шляхом відштовхування його своєю головою. (Рефері повинні пам'ятати, що в цьому випадку треба відрізняти блок нападаючого від фолу захисника. Один з варіантів, як це можна встановити — за положенням голови нападаючого: підборіддя піднято, це, як правило, блок головою, підборіддя внизу — захисник, як правило, тягне атакуючого гравця назад). Атакуючий гравець може допустити порушення «Заважання» навіть коли він не торкається м'яча. Мал. 10 показує, як гравець інтенсивно блокує суперника своїм тілом і руками, які широко розставлені й перекривають захиснику шлях до м'яча. Це порушення частіше трапляється поблизу границі ігрового майданчика.

21.10 Штовхання або відштовхування від суперника.

ПРИМІТКА: штовхання може проявлятися в різних формах: рукою (мал. 11) або ногою (мал. 12). У цих випадках покаранням є призначення вільного кидка за просте порушення (простий фол). Отже, рефері повинен відчувати різницю між поштовхом і ударом ногою, який вже розглядається як грубий фол «Вилучення з гри» й навіть як брудна гра. Коли, перед початком руху, нога гравця вже була в контакті з суперником — це, як правило, буде поштовх, коли рух ноги почався до моменту контакту з суперником — це удар.

21.11 Здійснення порушення за п. 21.9 («Заважання») або п. 21.10 («Штовхання» або «Відштовхування») з боку гравця команди, яка володіє м'ячем, перед виконанням вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка.

21.12 Знаходження в 2-х-метровій зоні біля воріт суперника (за винятком, коли м'яч знаходиться перед гравцем). Порушення не відбувається, коли гравець, який знаходиться з м'ячем в 2-х-метровій площині, віддає м'яч іншому гравцеві, який знаходиться позаду за лінією м'яча й який виконує кидок у ворота без затримки так швидко, що передаючий м'яч не встигає покинути 2-х метрову площину.

ПРИМІТКА: а) коли гравець, який отримав м'яч, не ки-

нув його в ворота, гравець, який передавав м'яч, повинен терміново покинути 2-х-метрову площину; б) рефері не повинні карати гравця, який на короткий час увійшов в 2-х-метрову площину без втручання в гру.

21.13 Виконання штрафного кидка з порушенням правил.

ПРИМІТКА: дивись п. 24.4 про вимоги до виконання штрафного кидка (пенальті).

21.14 Надмірне затягування виконання вільного кидка, кидка від воріт або кутового кидка.

ПРИМІТКА: дивись примітку до п. 17.2.

21.15 Пересічення середньої лінії або торкання м'яча воротарем на половині ігрового майданчика суперника.

21.16 Затримування (затягування) розвитку гри.

ПРИМІТКА: рефері може призначити вільний кидок згідно з цим правилом і в випадках, коли не закінчився час володіння м'ячем (35 с): а) коли воротар залишився один на своїй половині поля й ніхто з гравців його команди не може отримати від нього передачу — можна вважати наявність порушення; б) на останній хвилині рефері повинен бути певним, що має місце навмисне затягування гри, перед тим, як застосувати цей пункт Правил; с) на останній хвилині гри затримування розвитку гри рахується тоді, коли гравці атакуючої команди віддають м'яч на свою половину майданчика (назад до своїх воріт).

21.17 Володіння м'ячем одною з команд більше 35 с. «чистого часу» гри без кидка по воротах суперника. Суддя контрольного часу фіксує час володіння м'ячем: а) коли м'яч покинув руку гравця, відскочив від штанги чи перекладини воріт або був відбитий воротарем і опинився в одній з граючих команд (тобто, час гри треба починати рахувати тільки після повернення м'яча в гру); коли м'яч потрапив у «Володіння» протилежної команди («Володіння» не рахується, коли м'яч тільки торкнувся в польоті гравця протилежної команди); с) коли м'яч введено в гру після призначення фолу «Вилучення з гри», штрафного кидка, кидка від воріт, кутового кидка, нейтрального кидка. На табло контрольний час володіння м'ячем повинен демонструватися за залишковим принципом (тобто, скільки секунд залишається команді володіти м'ячем).

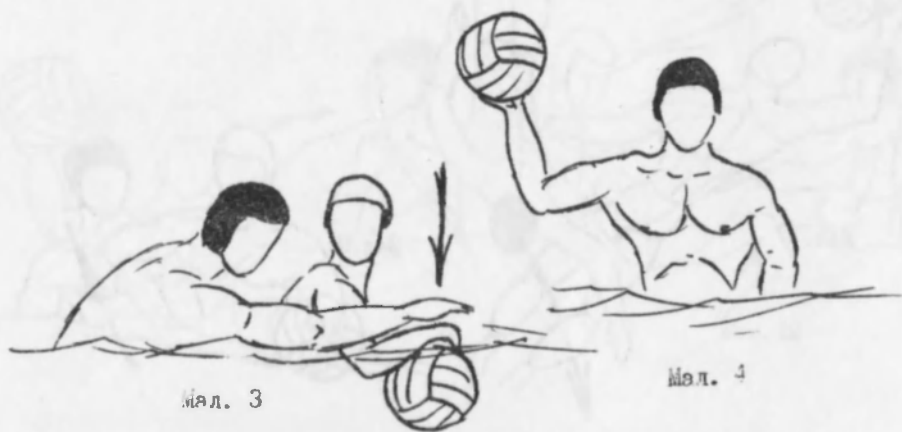
ПРИМІТКА: суддя контрольного часу й рефері вирішують наявність кидка в ворота, але рефері мають право остаточного рішення.

Малюнки

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 1 Кидок з піднятої руки на воду.

Мал. 2 Кидок з підкиданням м'яча.

Мал. 3 Запурення м'яча в боротьбі.

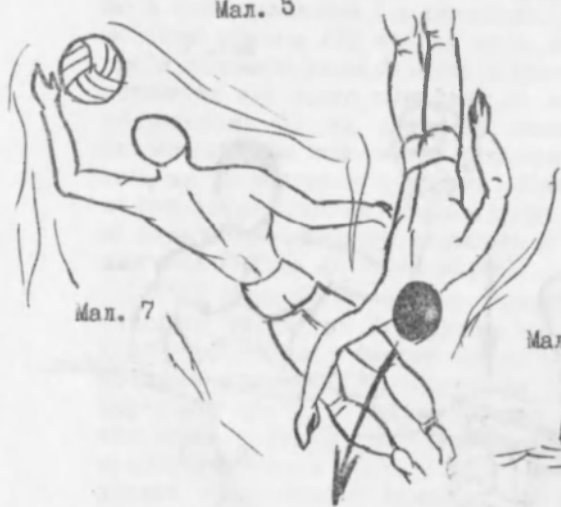
Мал. 4 М'яч на руці /"Володіння"/.

Мал. 5

Мал. 6

Мал. 7

Мал. 8

Мал. 5. М'яч на воді /"Володіння"/.

Мал. 6 Плавання з м'ячем - дріблінг. /Володіння м'ячем не рахується./

Мал. 7 Перепливання через ноги суперника /"Завалання"/.

Мал. 8 Порушення "Завалання" з боку гравця, який володіє м'ячем.

Мал. 9

Мал. 10

Мал. 11

Мал. 12

Мал. 9 Порушення "Заважання" з боку гравця, який володіє м'ячем.

Мал. 10 Порушення "Заважання" /блок суперника тілом і руками/.

Мал. 11 Штовхання рукою.

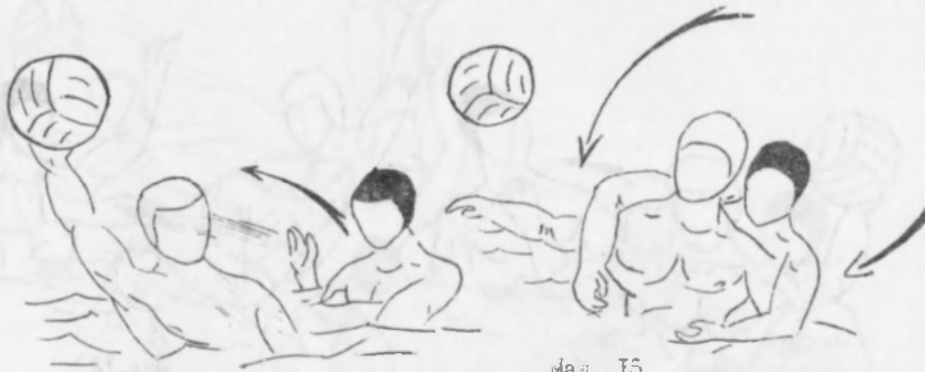
Мал. 12 Штовхання ногою.

Мал. 13

Мал. 14

Мал. 15

Мал. 16

Мал. 13 "Заважання" в момент виконання кидка /суперник блокує
напрямок кидка/.

Мал. 14 Суперник безпосередньо заважає виконати кидок.

Мал. 15 Нависне бризкання в обличчя супернику.

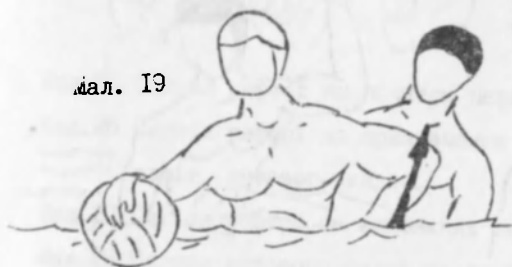
Мал. 16 Утримання гравця.

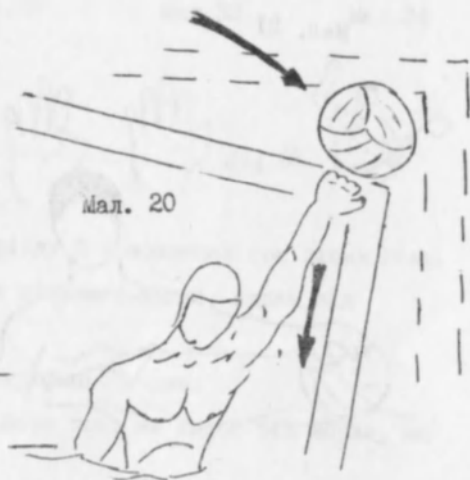
Мал. 17

Мал. 18

Мал. 19

Мал. 20

Мал. 17 Занурення гравця.

Мал. 18 Підтягування гравця.

Мал. 19 Навмисний удар ліктем назад.

Мал. 20 Тягнення воріт вниз або вбік.

Мал. 21

Мал. 22

Мал. 23

Мал. 24

Мал. 21 Зіграння м'яча кулаком.

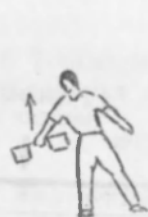
Мал. 22 Зіграння захисником м'яча двома руками.

Мал. 23 Виконання штрафного кидка з підняттям м'яча з води.

Мал. 24 Виконання штрафного кидка з положення м'яча на руці.

Мал. 25

Мал. 26

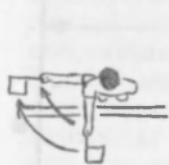
Мал. 27

Мал. 28

Мал. 29

Мал. 30

Мал. 31

Мал. 32

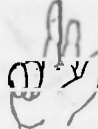
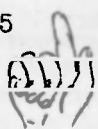
Мал. 33

Мал. 34

Мал. 35

Мал. 36

Мал. 25 Сигнал рефері на початок періоду й поновлення гри після голу.

Мал. 26 Сигнал рефері на призначення вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка.

Мал. 27 Сигнал рефері на виконання штрафного кидка.

Мал. 28 Сигнал кутового судді на початок гри, на кидок від воріт, на кутовий кидок.

Мал. 29 Сигнал кутового судді на забитий м'яч.

Мал. 30 Сигнал рефері на вилучення гравця з гри.

Мал. 31 Сигнал рефері на одночасне вилучення гравців протилежних команд.

Мал. 32 Сигнал рефері на нейтральний кидок.

Мал. 33 Сигнал рефері на вилучення гравця з правом заміни.

Мал. 34 Сигнал рефері на вилучення гравця без права заміни.

Мал. 35 Сигнал рефері для показування номерів шпалочок гравців.

Мал. 36 Сигнал рефері на призначення штрафного кидка.

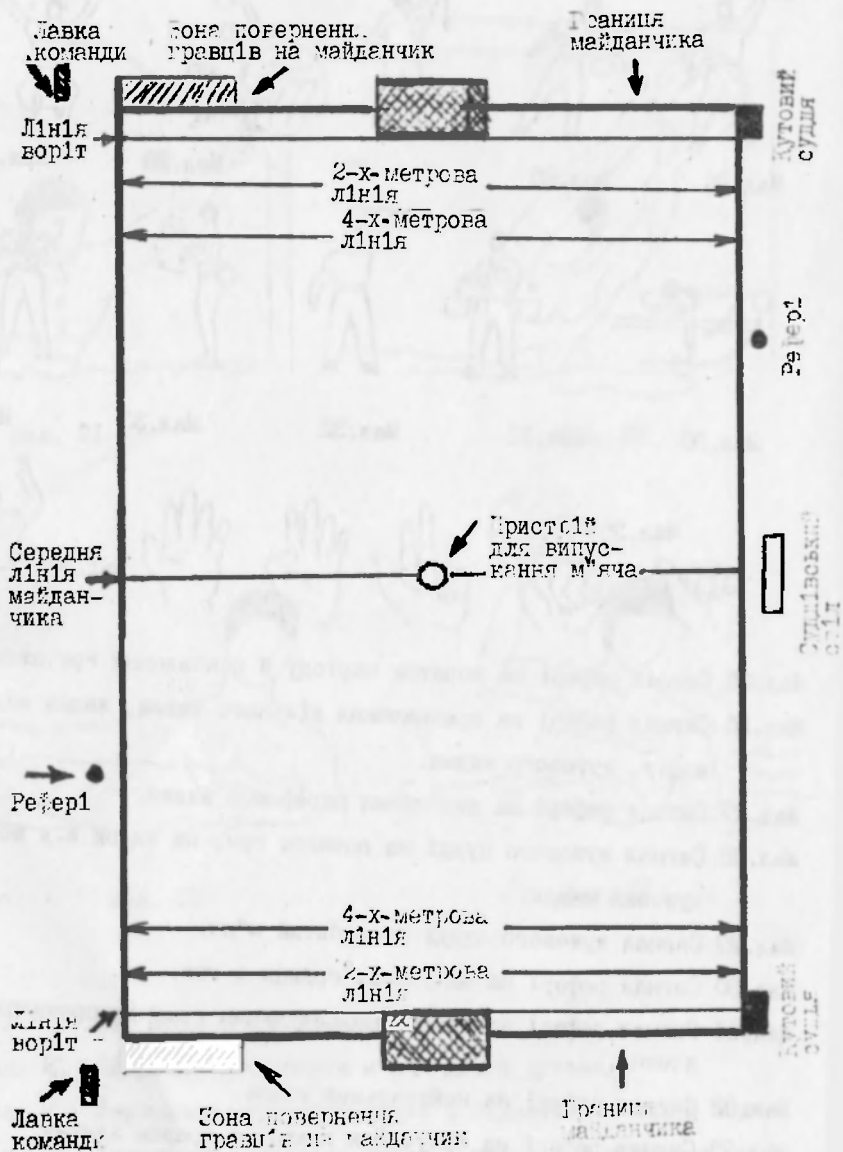

Схема 1. План та позначки майданчика для гри в волейбол.

21.18 Торкання м'яча внутрішньої сторони огорожі ігрового майданчика не рахується за вихід м'яча з гри.

22. ФОЛИ «ВИЛУЧЕННЯ З ГРИ»

22.1 Вилученням з гри карається гравець при порушеннях пп. 22.3—22.16 (за винятком інших випадків, передбачених Правилами). В цьому випадку гравець вилучається з гри, отримує персональний (особистий) фол і на користь протилежної команди призначається вільний кидок. Вилученому або заміняючому його гравцеві дозволяється повернутися на ігровий майданчик через коридор повернення в гру на лінії своїх воріт не раніше, ніж відбудеться один зі слідуючих моментів: а) коли минуть 20 с. ігрового часу (термін вилучення), про що буде вказувати піднятий секретарем гри прапорець відповідного кольору; в) коли забито гол; с) коли команда вилученого гравця перехоплює м'яч (тобто починає володіти м'ячем), в цей момент рефері захисту подає сигнал помахом руки (без прапорця) на повернення або заміну; д) коли гру, після зупинки, поновлює гравець команди, яка грала в меншості, в цьому випадку рефері захисту подає сигнал рукою (без прапорця) на повернення або заміну. Вилучений гравець повинен повертатися в гру через коридор повернення в гру біля своїх воріт, не покидаючи води. Вилучений гравець, який вийде з води раніше ніж вступить в гру запасний гравець, повинен вважатися, як порушник правила п. 22.10 («Неповага»).

ПРИМІТКА: вилучений гравець (на 20 с. або до кінця гри) повинен пропливти по воді (або під водою), не заважаючи грі, до коридору повернення в гру на лінії своїх воріт. Вилучений гравець повинен покидати ігровий майданчик у напрямку лінії своїх воріт, він може пропливти за своїми воротами в напрямку коридору повернення в гру, при цьому він не повинен торкатися конструкцій кріплення воріт. Досягнувши коридора повернення в гру, вилучений гравець повинен зайняти положення на поверхні води (ясно зафіксувати на воді положення готовності для повернення в гру) й чекати, поки йому (або заміняючому) дозволять повернутися в гру згідно з Правилами. При заміні вилученого гравця положення готовності входу в гру демонструє заміняючий гравець (для стоячого поруч вилученого гравця приймати це положення нема потреби). Закінчення періоду гри не анулює тривалість часу вилучення. Вилучений гравець (або його заміняючий)

може повернутися в гру, коли його команда заволодіє м'ячем з центру ігрового майданчика після початку слідуючого періоду. Коли одна з команд грала в чисельній меншості й пролунав сигнал про закінчення періоду, рефері й секретар помічають, яка команда володіла м'ячем перед закінченням періоду.

22.2 Після вищезначених випадків п. 22.1, крім випадку, коли забито гол, вилучений гравець (або його заміняючий) може повернутися на ігровий майданчик тільки через коридор повернення на лінії своїх воріт, при умові: а) він отримав сигнал від секретаря або рефері; в) він не стрибнув, не відштовхнувся від бортика або стінки басейну, або огорожі ігрового майданчика; с) він не доторкнувся до лінії своїх воріт; д) заміняючий не вийшов на заміну вилученого гравця, поки цей гравець не досягнув коридору повернення на лінії своїх воріт. Ці умови необхідно виконувати й у випадках, коли вилучений гравець отримав третій особистий фол або при інших випадках вилучення до кінця гри у відповідності з Правилами.

ПРИМІТКА: вилучений гравець не повинен робити будь-які знаки руками до рефері або секретаря відносно перебігу штрафного часу, поки він не досягнув коридору повернення в гру на лінії своїх воріт. Це також відноситься до заміняючого. У випадку, коли вилучений гравець порушує правило повернення до коридору входу в гру на лінії своїх воріт, заміняючому не дозволяється входити в гру до моменту, поки не заб'ють гол або не закінчиться період гри. Головна відповідальність за подання сигналу помахом рукою на повернення вилученого гравця в гру покладається на рефері захисту. Однак, рефері атаки може допомогти в виконанні цього сигналу (в цьому випадку сигнал кожного рефері має однакову силу). Коли рефері підозрює невірне повернення гравця або кутовий суддя подає сигнал про порушення правила повернення, він повинен впевнитися, що інший рефері не подає сигнал на повернення цього гравця на ігровий майданчик. Перед поданням сигналу на повернення вилученого гравця (або його заміняючого) рефері захисту повинен дочекатися моменту, коли рефері атаки зафіксує перехід володіння м'ячем на користь протилежної команди.

22.3 За самостійний вихід гравця з ігрового майданчика (гравець сів або став на драбинку чи бортик басейну) в процесі гри, за винятком інциденту, травми, випадку або хвороби, а також з дозволу рефері.

22.4 Заважання виконанню вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка, включаючи: а) навмисне відкидання або невдале відпускання м'яча, яке завадило нормальному розвитку гри; в) будь-яка спроба заграти в м'яч перед тим, як він покинув руку виконуючого кидок.

ПРИМІТКА: гравець не може бути покараним за цей пункт Правил, коли він не чув сигналу рефері в зв'язку зі своїм попереднім знаходженням під водою. Рефері повинні бути уважними й розпізнавати, коли дії гравця навмисні. Коли рефері призначив вільний кидок, а гравець в цей момент знаходився під водою й міг не чути сигналу рефері, треба продублювати сигнал, коли гравець з'явиться на поверхні води. Заважання кидку може бути непрямым: коли заважають дотягнутися до м'яча, затримують або заважають гравцеві взяти м'яч перед виконанням кидка. Найчастіше «Заважання» трапляється в момент виконання кидка: суперник блокує напрямком виконання кидка (мал. 13) або заважає дією виконати кидок (мал. 14). Про втручання в виконання штрафного кидка дивись п. 22.15.

22.5 Навмисне бризкання в обличчя суперникові.

ПРИМІТКА: бризкання часто застосовується як засіб нечесної гри але карається частіше тільки в ситуаціях, коли гравці розташовані обличчям один до одного (мал. 15). Однак, це може статися в ситуації менш очевидній, коли гравець відтворює завісу води своєю рукою на вигляд без наміру, намагаючись перекрити поле зору суперникові, який виконує кидок у ворота або передачу партнерові. Покаранням за навмисне бризкання на суперника є вилучення з гри (п. 22.5) або призначення штрафного кидка згідно з п. 23.2 у випадку, коли суперник розташований в 4-х-метровій зоні намагається кинути м'яч у ворота. При призначенні штрафного кидка або вилучення з гри вирішальним є винятково розташування та дії атакуючого гравця, в той же час розташування захисника, який порушує Правила, не є вирішальним фактором. У випадку бризкання з боку захисника (нападаючий знаходиться на лінії 4-х метрів від воріт), можливі два варіанти покарання: а) коли гравець атаки знаходиться з м'ячем навпроти центру воріт і в результаті бризк захисник запобіг вірогідний гол — призначається штрафний кидок, незалежно від того, на якій відстані від воріт знаходився бризкаючий захисник; в) у всіх інших випадках призначається фол «Вилучення з гри».

22.6 Утримування, занурення, підтягування суперника, який не володіє м'ячем.

ПРИМІТКА: вірне застосування цього пункту Правил дуже важливе для природнього перебігу гри й об'єктивного виявлення результату. Формулювання правила є чітким і ясним, воно може бути інтерпретовано тільки одним шляхом: «Утримання» (мал. 16), «Занурення» (мал. 17), «Підтягування» (мал. 18) суперника, який не володіє м'ячем, карається вилученням з гри. Суттєво, щоб рефері застосовували це правило вірно, без особистої інтерпретації, це буде гарантією, що допустимі рамки грубої гри не будуть перейдені. Рефері повинні пам'ятати, що порушення п. 22.6 в 4-х-метровій зоні, яке завадило вірогідному голу, повинно каратися призначенням штрафного кидка. Дозволяються контакти між суперниками в процесі боротьби за м'яч, тому рефері повинні втручатися тільки у випадках, коли вони фіксують порушення Правил, як з боку захисника, так і з боку нападаючого. Призначається вилучення з гри (фол «Вилучення») в рівній мірі як за помилки захисника, так і за аналогічні помилки нападаючого в будь-якій частині ігрового майданчика: рефері повинні бути уважними при фіксуванні помилок — «Утримання», «Занурення», «Підтягування». Коли м'яч спрямовано атакуючому гравцеві й в той час, коли м'яч знаходиться в польоті, захисник здійснює занурення нападаючого, призначається вилучення з гри. Коли атакуючий гравець втрачає м'яч або можливість отримати м'яч внаслідок простого фолу з боку захисника, призначається вільний кидок.

22.7 Навмисний поштовх або удар суперника або виконання несіврозмірних рухів з цим наміром.

ПРИМІТКА: порушення «Поштовх» або «Удар» може мати різні форми у виконанні як нападаючих, так і захисників (в цьому випадку факт володіння м'ячем не є головним). Головним фактором в ньому порушенні є сама дія або непропорційні дії з намаганням виконати поштовх або удар (навіть, коли вони не досягли мети). Одним з найбільш серйозних порушень є удар ліктем назад (мал. 19), який може нанести серйозну травму суперникові. Подібну серйозну травму можна нанести захисникові, коли нападаючий, якого щільно прикриває захисник, навмисно б'є головою назад. В цьому випадку рефері повинен покарати нападаючого відповідно з п. 22.9 (порушення трактується як жорстокість, гравець вилучається до кінця гри без права заміни), а не за п. 22.7,

22.8 За непристойну поведінку (в тому числі використання образливих слів), постійну грубу гру тощо. Порушник вилучається до кінця гри з правом заміни, яку проводять у відповідності з п. 22.1.

ПРИМІТКА: постійна груба гра — це гра, яка не відповідає духу Правил змагань і коли є вірогідність, що подібна манера поведінки гравців може принести дурну славу виду спорту. Постійна груба гра може мати різні форми прояву й не пов'язана з застосуванням великої кількості простих порушень.

22.9 За грубу дію (включаючи відштовхування, удари або спробу виконати ці дії навмисно) проти суперника або офіційних осіб в процесі гри чи в перерві між періодами гри. За ці порушення гравець вилучається до кінця гри без права заміни.

ПРИМІТКА: на останній хвилині гри рефері може затримати фіксування грубого порушення в випадку, коли це буде на користь команди, яка порушила Правила (в цьому випадку рефері оголошує про грубе порушення тільки після переходу володіння м'яча до команди, яка порушила Правила).

Правило 22.9 також використовується, коли дія грубості сталася в перерві між періодами (тільки не призначається вільний кидок на користь протилежної команди). Порушник вилучається до кінця гри без права заміни, а його команда продовжує гру в чисельній меншості. Це покарання не застосовується, коли випадок стався перед грою (покарання до початку гри не застосовується). У випадку грубості (брутальності) запасного гравця в будь-який час гри, коли він безпосередньо не знаходиться в грі: гравець-порушник відстороняється від участі в грі до її закінчення, а капітан команди повинен за своїм вибором наказати одному з гравців, які знаходяться в цей момент у грі, покинути ігровий майданчик і команда продовжує гру в складі шести гравців. Гравець, який був вилучений з гри за наказом капітана команди, може приймати подальшу участь в грі в складі шести гравців своєї команди, а персональний фол «Вилучення» в цьому випадку йому не враховується.

22.10 Відмова підкоритися або виказування неповаги до рефері або офіційних осіб. Гравець-порушник цього правила вилучається до кінця гри з правом заміни в момент, коли станеться одна з ситуацій, означених в п. 22.1.

ПРИМІТКА: коли вилучений з гри спортсмен не залишає

майданчик після відповідних сигналів рефері, він може бути покараний штрафним кидком за втручання в хід гри. Коли гравець команди здійснив акт неповаги до поновлення гри, після забитого м'яча командою суперників або в перерві між періодами, він вилучається до кінця гри, а його команда може поновити гру в повному складі.

22.11 Здійснення гравцем команди, яка не володіє м'ячем, будь-якого з нижчеозначених порушень перед виконанням вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка, штрафного кидка або для гравця будь-якої команди, який здійснить одне з нижчеозначених порушень перед виконанням нейтрального (спірного) кидка: п. 21.9 — заважає, перешкоджає, затримує суперника; п. 21.10 — штовхає або відштовхується від суперника; пп. 22.3—22.10 — здійснює порушення, за яке слідує покарання «Вилучення з гри». Першепризначений кидок (включаючи будь-який нейтральний кидок) повинен бути збереженим.

22.12 Здійснення одночасного порушення гравцями різних команд перед виконанням вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка, нейтрального (спірного) кидка; штрафного кидка: п. 21.9 — заважання, перешкоджання, затримування суперника; п. 21.10 — штовхання або відштовхування від суперника; пп. 22.3—22.10 — здійснення порушення, за яке покаранням є «Вилучення з гри». В цих випадках обидва гравці повинні бути вилучені з гри й призначається нейтральний (спірний) кидок; крім випадку, коли одночасне порушення було здійснено гравцями після призначення й перед виконанням штрафного кидка, в цьому випадку штрафний кидок зберігається, а гравці вилучаються до кінця гри, як це передбачено Правилами.

ПРИМІТКА: в рамках цього правила, зміна володіння не рахується, коли одна з команд отримує м'яч після нейтрального (спірного) кидка. Гравці, яких вилучено з гри у відповідності з цим пунктом Правил, не мають права повернутися в гру раніше, ніж станеться один з випадків, які відносяться до п. 22.1, в процесі гри після виконаного нейтрального кидка. Однак, це відноситься тільки до двох гравців, яких було вилучено одночасно відповідно з цим правилом. Всі будь-які гравці, які були вилучені раніше, повинні отримати дозвіл на повернення, коли в результаті нейтрального кидка змінилося володіння м'ячем. Коли два гравці, яких було вилучено у відповідності з цим правилом, отримали право на повернення перед тим, як вони дісталися до своїх кори-

дорів повернення в гру, рефері захисту повинен помахом руки дозволити кожному з гравців увійти в гру, як тільки гравець буде готовий це зробити. Рефері не повинен чекати, поки обидва гравці будуть одночасно готові повернутися до гри.

22.13 Здійснення порушення правил пп. 22.3—22.10 гравцем команди, яка володіє м'ячем, перед виконанням вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка або штрафного кидка, за винятком: а) коли гравця вилучають до кінця гри відповідно Правилам; в) коли порушення здійснено в момент виконання штрафного кидка (в цьому випадку штрафний кидок зберігається, тобто, при необхідності повторюється).

22.14 Невірне повернення або невірний вхід у гру заміняючого гравця, включаючи: а) без отримання відповідного сигналу від секретаря або рефері гри; в) з будь-якого іншого місця, а не з коридору повернення біля своїх воріт, за винятком, коли Правила обумовлюють безпосередню (термінову) заміну; с) стрибання з бортика або відштовхування від стінки басейну або огорожі ігрового майданчика; д) торкання лінії воріт. Коли це порушення трапляється на останній хвилині гри або на останній хвилині другого періоду будь-якого додаткового часу, або в будь-який час третього періоду додаткового часу, порушник вилучається до кінця гри без права заміни й призначається штрафний кидок на користь протилежної команди.

ПРИМІТКА: невірним вважається повернення гравця або вихід заміняючого, коли це зроблено без відповідного дозволу — сигналу рукою з боку рефері, навіть у випадку, коли термін вилучення вже закінчився.

22.15 Заважання виконанню штрафного кидка. За це порушення гравець вилучається до кінця гри з правом заміни, після найближчого ігрового епізоду, на який посивається пункт п. 22.1 й штрафний кидок зберігається або повторюється (при необхідності).

ПРИМІТКА: найбільш поширеною формою втручання в виконання штрафного кидка є випадки, коли суперник намагається штовхнути виконуючого кидок гравця ногою. Тому необхідно, щоб рефері забезпечили розташування всіх гравців не ближче, ніж 2 метри від виконуючого кидок. Рефері повинен дозволити команді, яка захищається, реалізувати право першого вибору для зайняття позиції гравців при виконанні штрафного кидка відповідно п. 24.2.

22.16 Невиконання правила розташування воротаря на лінії воріт при виконанні штрафного кидка в його ворота

після першого попередження рефері, щоб зайняти правильне положення. При виконанні штрафного кидка суперником захищати ворота в цьому випадку може будь-який гравець (тобто зайняти позицію воротаря на лінії своїх воріт без прилеїв та обмежень, які стосуються гри воротаря).

22.17 Коли два гравці з протилежних команд одночасно здійснюють порушення, за які обидва повинні бути покарані вилученням з гри, вони вилучаються з гри й призначається нейтральний кидок.

ПРИМІТКА: дивись п. 22.12.

22.18 При вилученні з гри термін вилучення починає рахуватися з моменту, коли м'яч покинув руку гравця, який виконав вільний кидок або коли м'яча доторкнувся один з гравців при виконанні нейтрального кидка.

22.19 Коли вилучений гравець навмисно втручається в гру (включаючи торкання лінії воріт), на користь протилежної команди призначається штрафний кидок, а вилученому гравцеві додається ще одне особисте зауваження (фол). Коли гравець не починає покидати ігровий майданчик терміново, після сигналу рефері про його вилучення, рефері може трактувати його поведінку як навмисне небажання виконувати правило.

22.20 У випадку продовження гри в додатковий час, термін вилучення, який почався в основний час, може продовжуватися в додатковому часі. Особисті зауваження, які зроблені в основний час, переносяться в додатковий час. Гравець, який був вилучений в основний час до кінця гри, не може брати участь в будь-якому періоді додаткового часу.

23. ФОЛИ «ПЕНАЛЬТІ» (ШТРАФНІ ПОКАРАННЯ)

23.1 Фол «Пенальті» або штрафне покарання призначається за будь-яке порушення правил пп. 23.2—23.8, в цьому випадку протилежна команда виконує пенальті (штрафний кидок).

23.2 Для гравця захисту, який зробив будь-яке порушення в 4-х-метровій зоні, завдяки якому можливий гол не був забитим.

ПРИМІТКА: а) коли є сумнів про призначення фолу «Пенальті» або фолу «Вилучення», треба призначити фол «Вилучення»; в) перелік деяких порушень, які можуть запобігати можливому голу: — для воротаря або іншого гравця, який потягне вниз або вбік ворота (мал. 20); — для грав-

ця захисту, який зіграє двома руками, відбиваючи м'яч з воріт (мал. 21); — для гравця захисту, який зіграє м'яч кулаком (мал. 22); — для воротаря або гравця захисту, який занурить м'яч під воду в процесі боротьби за м'яч біля своїх воріт; с) важливо пам'ятати, що різні порушення, за які звично рефері призначає вільні кидки, а також «Утримання», «Підтягування», «Затримування», за які призначається фол «Вилучення», коли здійснюються в 4-х-метровій зоні гравцем захисту, в результаті чого йому вдалося запобігти вірогідного голу, повинні трактуватися рефері, як фол «Пенальті» (штрафне покарання) з призначенням штрафного кидка (пенальті); д) рефері не повинен призначати штрафний кидок: — коли атакуючий гравець знаходиться спиною до воріт; — коли атакуючий гравець не знаходиться в позиції безпосередньої загрози воротам суперника; — коли м'яч перехоплено захисником без порушення правил або коли зроблено неточну передачу (включаючи високу передачу), в цьому випадку рефері не фіксує помилку з боку захисника на користь атакуючої команди (навіть, коли проти нападаючого було здійснено ординарний фол); е) приклад одної з характерних ігрових ситуацій: — атакуючий гравець, який тримає м'яч, розвертає захисника лицем до воріт (фрагмент трактується так: помилка відсутня); цей же атакуючий гравець відпускає м'яч і захисник терміново відпускає нападаючого (помилка відсутня); цей же атакуючий гравець знов робить спробу оволодіти м'ячем, але в результаті фолу, який зробив захисник, оволодіти м'ячем нападаючому не вдалося — призначається пенальті (штрафний кидок).

23.3 Для гравця захисту, який в своїй 4-х-метровій зоні штовхнув або вдарив, або допустив дію жорстокості (брутальності) по відношенню до суперника. В випадку жорстокості (брутальності) гравець захисту вилучається до кінця гри без права заміни й призначається пенальті (штрафний кидок) на користь протилежної команди.

23.4 Для вилученого гравця, який навмисно втрутився в гру (включаючи торкання лінії воріт).

23.5 Для воротаря або будь-якого гравця захисту, який занурив ворота з метою запобігти вірогідного голу. Покаранний гравець вилучається до кінця гри з правом заміни після здійснення будь-якого фрагменту гри, представлених в п. 22.1.

23.6 Для вилученого гравця або його заміняючого при поверненні на ігровий майданчик до або після перебігу часу вилучення, який допустив будь-яке порушення з метою запо-

бігти голу. Коли гравець захисту допускає порушення — фол «Вилучення з гри» в умовах цього правила, він вилучається до кінця гри з правом заміни у відповідності з п. 22.1.

ПРИМІТКА: в умовах цього правила, коли атакуюча команда має ефективну атакуючу позицію для кидка в ворота, рефері повинен почекати результату кидка перед тим, як зупинити гру. Коли гол забито, штрафний кидок не признається, але особистий фол зараховується порушникові (записується в протокол). Коли гол не був забитий, рефері терміново признає штрафний кидок (пенальті).

23.7 Для вилученого гравця або його заміняючого невірне повернення або невірний вхід в гру протягом останньої хвилини основного часу або другого періоду додаткового часу, або протягом третього періоду додаткового часу гри. Гравець, який порушив це правило, повинен вилучатися до кінця гри без права заміни.

ПРИМІТКА: коли вилучений гравець і його заміняючий обидва увійшли в гру після подій, передбачених п. 22.1, той, хто увійшов в гру останнім, карається згідно з цим правилом. Коли обидва гравці увійшли одночасно, покарання признається заміняючому.

23.8 Для гравця або заміняючого, який не має права згідно з Правилами брати участі в грі, в випадку виходу на ігровий майданчик. Порушник повинен бути вилученим до кінця гри з правом заміни у відповідності з п. 22.1. Це правило не стосується вилученого гравця, який повернеться, або його заміняючого, який вийде на ігровий майданчик раніше подій, передбачених пунктом 22.1.

24. ПЕНАЛЬТІ (ШТРАФНІ КИДКИ)

24.1 Пенальті може виконувати будь-який гравець команди, яка отримала це правило, крім воротаря, з будь-якої точки 4-х-метрової лінії біля воріт суперника.

24.2 Всі гравці повинні покинути 4-х-метрову зону й розташуватися не ближче 2-х метрів від гравця, який виконує кидок. З будь-якого боку від виконуючого кидок гравця розташовується один з гравців захисту, який має перевагу в виборі позиції перед гравцями атаки. Воратар повинен розташуватися між штангами воріт так, щоб жодна частина його тіла не виходила за лінію воріт на рівні води. У випадку, коли воротаря вилучено з гри, інший гравець може зайняти його позицію в воротах, але без пільг або обмежень воротаря.

24.3 Коли рефері, який контролює виконання пенальті, впевнився, що гравці вірно зайняли свої позиції, він дає сигнал для виконання кидка: свисток і одночасно опускає прапорець з вертикального в горизонтальне положення.

ПРИМІТКА: специфіка сигналу рефері допомагає зробити більш легким виконання штрафного кидка. Опускання прапорця одночасно зі свистком робить сигнал доступним для гравця при будь-яких обставинах, навіть серед галасу уболівальників, допомагає гравцеві правильно виконати кидок (у відповідності з Правилами). Коли прапорець піднято, гравець концентрує свою увагу на виконанні кидка, бо він знає, що сигнал на виконання буде слідом негайно.

24.4 Гравець, який виконує штрафний кидок, повинен володіти м'ячем і, при відповідному сигналі, повинен негайно кинути його безперервним рухом у ворота. Штрафний кидок може бути виконаним з підняттям м'яча з води (мал. 23) або з положення м'яча на руці (мал. 24). Штрафний кидок виконується з положення готовності для виконання переднього кидка (з цього положення дозволяється виконання штрафного кидка заднім кидком, при умові, що продовження руху не буде перервано раніше, ніж м'яч залишить руку, якою його кидає.

ПРИМІТКА: Правила не забороняють гравцеві виконувати штрафний кидок назад у ворота з використанням техніки половинного або повного обороту.

24.5 Коли м'яч відскакує від штанги, перекладини або воротаря, він залишається в грі й не потрібно, щоб інший гравець торкнувся м'яча перед тим, як його можна закинути в ворота.

24.6 У випадку, коли сигнал рефері про призначення штрафного кидка співпадає з сигналом про закінчення періоду, всі гравці, крім гравця, який виконує штрафний кидок і воротаря команди захисту, повинні покинути воду перед виконанням штрафного кидка. В цьому випадку м'яч стає терміново поза грою, коли він лісся штрафного кидка відбивається в поле від штанги, перекладини або воротаря, й не потрапляє в ворота.

25. ПЕРСОНАЛЬНІ (ОСОБИСТІ) ФОЛИ

25.1 Особистий фол записується в протокол гравцеві, коли той карається вилученням з гри або штрафним кидком. Рефері повинен показати секретареві помер шапочки покараного гравця.

25.2 У випадку отримання третього особистого фолу, гравець вилучається до кінця гри з правом заміни після найближчої ситуації, яка передбачена п. 22.1. Коли третім особистим зауваженням є фол «Пенальті» (покарання штрафним кидком), вихід на ігровий майданчик заміняючого робиться терміново.

26. ІНЦИДЕНТИ, ВИПАДКИ (ТРАВМИ, ЗАХВОРЮВАННЯ)

26.1 Гравцеві дозволяється покинути ігровий майданчик, сісти або стати на драбинку або бортик басейну в процесі гри тільки, коли трапляється випадок (травма, захворювання) або з дозволу рефері. Гравець, який покинув воду згідно з Правилами, може повернутися в гру через коридор повернення біля своїх воріт в момент першої зручної для нього зупинки гри з дозволу рефері.

26.2 Коли у гравця наявна кровотеча, рефері повинен наказати гравцеві покинути ігровий майданчик, дозволити термінову заміну й продовжити гру без перерви. Після зупинки кровотечі, гравець отримує право повернення в гру у відповідності з правилом про заміну.

26.3 Коли випадок (травма або хвороба) проявляються в інакшому вигляді ніж кровотеча, рефері може на свій розсуд зробити перерву не більше ніж на три хвилини. В цьому випадку рефері повинен проінформувати суддю контролюючого часу, яким чином і коли поновиться гра.

26.4 Коли гравець покинув гру з будь-якої медичної причини (включаючи судому), рефері повинен дозволити терміновий вхід заміняючому. За винятком випадку п. 26.2 гравцеві не дозволяється більше брати участь в грі, коли замість нього увійшов заміняючий гравець, якому було дозволено увійти в гру з будь-якої точки ігрового майданчика.

27. ІНСТРУКЦІЯ З ВИКОРИСТАННЯ ДВОХ РЕФЕРІ ДЛЯ СУДДІВСТВА ОФІЦІЙНИХ ІГОР

1. Рефері мають право абсолютного контролю за грою і повинні мати рівні права призначенні покарань гравцям за порушення Правил гри. Різниця думок рефері з приводу трактування Правил не може бути підставою для протесту або апеляції.

2. Організатори змагань, які призначили рефері на обслуговування гри, мають право призначати бік майданчика, на якому рефері починають проводити суддівство. Після першого та третього періодів гри рефері міняються сторонами майданчика.

3. На початку гри й кожного періоду стартовий сигнал повинен давати рефері, який знаходиться на боці майданчика, на якому розташовується офіційний суддівський стіл.

4. Після забитого голу, сигнал на відновлення гри дає рефері, який контролював атакуючу ситуацію, коли був забитий гол.

5. Кожний рефері має право присуджувати фоли (фіксувати помилки гравців) в будь-якій частині ігрового майданчика, але кожний рефері повинен віддавати перевагу атакуючим ситуаціям біля воріт, які знаходяться праворуч від нього. Рефері, який не контролює ситуації атаки (рефері захисту), повинен розташовуватися в позиції на рівні останнього гравця атакуючої команди.

6. Коли призначається вільний кидок, кидок від воріт або кутовий кидок, рефері, який прийняв відповідне рішення, подає звуковий сигнал і обидва рефері повинні показати відповідний прапорець для того, щоб дати змогу гравцям, які розташовані в різних частинах майданчика, побачити, яка команда отримала право на виконання кидка. Для того, щоб уникнути непорозуміння й дублювання сигналів, рефері, який прийняв рішення, може показати місце, з якого повинно бути виконано кидок.

7. Сигнал на виконання штрафного кидка (пенальті) дає рефері атаки, за винятком, коли гравець бажає виконати кидок лівою рукою. В цьому випадку сигнал подає рефері захисту.

8. Коли вільні кидки призначені обома рефері одночасно гравцям одної команди, право виконати вільний кидок має гравець, якому призначив кидок рефері атаки.

9. Коли обидва рефері одночасно призначають вільний кидок на користь різних команд, призначається нейтральний кидок, який виконує рефері атаки.

10. Коли одночасно один рефері призначає фол «Вилучення з гри» гравцеві однієї команди, а другий рефері призначає фол «Пенальті» гравцеві другої команди, обидва покараних гравця вилучаються з гри й призначається нейтральний кидок.

11. Коли одночасно обидва рефері призначають нерівноцінні фоли, один — ординарний фол, а другий — фол «Вилучення» або фол «Пенальті», то вживається покарання за більш серйозне порушення (тобто виконується штрафний кидок або гравець вилучається з гри).

12. У випадку одночасного присудження штрафних кидків гравцям обох команд, перший кидок виконує гравець з команди, яка останньою володіла м'ячем. Після виконання другого пенальті гра відновлюється нейтральним кидком з середньої лінії майданчика.

28. СИГНАЛИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В СУДДІВСТВІ

1. На початок періоду й поновлення гри після голу (мал. 25).

2. На призначення вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка (мал. 26).

3. На виконання штрафного кидка (пенальті) (мал. 27).

4. Сигнал кутового судді (на початок гри, на кидок від воріт, на кутовий кидок) (мал. 28).

5. Сигнал кутового судді на забитий м'яч (мал. 29).

6. На вилучення гравця (мал. 30).

7. На одночасне вилучення гравців протилежних команд (мал. 31).

8. На нейтральний кидок (мал. 32).

9. На вилучення гравця з правом заміни (мал. 33).

10. На вилучення гравця без права заміни (мал. 34).

Інформація подається секретареві гри й обом командам.

11. Сигнали для показування (індикації) номерів шапочок одною рукою без прапорця. Коли число перевищує п'ять, відкритою долонею показують п'ять пальців, слідуючим додатковим рухом показують стільки пальців, щоб сума дорівнювалася номеру шапочки гравця. Для десяти показується кулак. Коли номер гравця перебільшує десять, спочатку показується кулак і слідуючим жестом показується стільки пальців, щоб сума дорівнювалася номеру шапочки гравця.

12. На призначення штрафного кидка: рефері піднімає руку з чотирма відкритими пальцями, потім терміново опускає їх униз, указуючи на 4-х-метрову лінію, звідки буде виконуватися кидок. Після цього рефері показує секретареві номер шапочки покараного гравця.

29. РІШЕННЯ ТЕХНІЧНОГО КОМІТЕТУ ВОДНОГО ПОЛО ФІНА

(Берлін, лютий, 1996 р.)

про зміни правил гри у водне поло, які пропонується внести на затвердження конгресу ФІНА під час Олімпійських ігор (Атланта, США, 1996 р.)

Федерація водного поло України попереджує всіх, хто буде користуватися даними правилами, що в разі позитивного рішення конгресу ФІНА, з 01. 01. 1997 р. можливе введення слідуючих змін у правила:

1. Рефері проводять суддівство ігор без прапорців.

ПРИМІТКА: наводимо сигнали, які будуть застосовувати рефері:

а) на початок гри, періоду (п. 14.2), відновлення гри після голу (п. 16.1), виконання штрафного кидка (п. 24.3): рефері дає свисток і одночасно опускає підняту пряму руку вниз;

б) на призначення вільного кидка, кидка від воріт, кутового кидка: після свистка одна пряма рука піднімається горизонтально до рівня однойменного плечового суглоба і показує напрямок атаки, друга пряма рука показує на місце, з якого необхідно виконати відповідний кидок;

в) на вилучення з гри: після свистка одна пряма рука показує напрямок виходу порушника з майданчика, друга — спочатку показує на гравця-порушника, потім піднімається вертикально вгору і показує номер гравця (п. 28.11), якого вилучено з гри. Показування номера шапочки гравця повинно бути чітким, зрозумілим, як для гравця, так і для секретарів гри;

г) на одночасне вилучення двох гравців з протилежних команд: після свистка обидві руки рефері одночасно виконують сигнали для вилучення гравців у відповідності з п. в;

д) на призначення нейтрального (спірного) кидка: рефері після свистка показує двома прямими зведеними руками на місце, в якому буде виконано нейтральний кидок;

е) на вилучення гравця з правом заміни у випадках покарання третім фолом (п. 25.2), непристойну поведінку (п. 22.8), відмову підкоритися або виказування неповаги до рефері або офіційних осіб (п. 22.10), заважання виконанню штрафного кидка (п. 22.15) або за щось подібне: рефері після свистка спочатку подає сигнал (п. в, г), потім згинає паль-

ці рук у кулаки, руки в ліктьових суглобах під кутом 90° перед собою й виконує обертові рухи одного кулака довкола другого;

ж) на вилучення гравця без права заміни: рефері після свистка спочатку подає сигнал (п. в, г), потім перехрещує прямі руки вниз так, щоб цей сигнал чітко було видно, як порушнику правил, так і суддям за суддівським столом, з послідуємим показом піднятою прямою рукою вгору номера шапочки гравця-порушника;

з) на призначення штрафного кидка: рефері після свистка спочатку піднімає одну пряму руку з випростаними чотирма пальцями вгору, потім показує номер захисника, якого було покарано фолом «Пенальті»;

и) на зарахування гола: рефері дає свисток і негайно показує прямою рукою напрямком того місця ігрового майданчика, з якого поновлюється гра після гола;

і) на фіксацію грубого порушення правил — занурення суперника, який не володіє м'ячем (п. 22.6): рефері дає свисток і виконує спочатку згинання рук перед грудьми, спрямовує їх у напрямку порушення й виконує одночасні синхронні пружинячі рухи двома руками;

к) на фіксацію грубого порушення правил — навмисний поштовх або удар суперника (п. 22.7): — ногою: рефері дає свисток і виконує імітацію удару піднятою ногою вбік; — рукою: рефері дає свисток і виконує зігнутою в ліктьовому суглобі рукою під кутом 90° два рухи вперед-назад у горизонтальній площині;

л) на фіксацію грубого порушення правил — підтягування суперника, який не володіє м'ячем (п. 22.6): рефері дає свисток і виконує згинання рук в плечових і ліктьових суглобах під кутом 90° з одночасною імітацією рухів підтягування двома руками — долонями до тулуба;

м) на фіксування грубого порушення правил — утримання суперника, який не володіє м'ячем (п. 22.6): рефері дає свисток і одночасно виконує зачеплення випростаних уперед рук кистю одної за зап'ястя іншої;

н) на загоплення м'яча під воду (п. 21.6): рефері дає свисток і виконує пружинячі рухи одною рукою (аналогічно п. і);

о) на приймання участі в грі, коли гравець стоїть на дні басейну (п. 21.5): рефері дає свисток і одночасно піднімає

й опускає ногу (проводить імітацію торкання ногою дна басейна);

п) на надмірне затягування виконання вільного кидка, кидка від воріт або кутового кидка (п. 21.14): рефері дає свисток, спрямовує пряму руку в один або другий бік ігрового майданчика (показує напрямок атаки), а долонею іншої руки виконує імітацію підняття м'яча з води вгору;

р) на порушення правила 2-х метрів (н. 21.12): рефері дає свисток і показує цифру «2» вказівним та середнім пальцями піднятої руки вертикально вгору;

с) на затримування (затягування) розвитку гри (п. 21.16) або закінчення 35-секундного володіння м'ячем (п. 21.17): рефері дає свисток, одночасно розводить прямі руки горизонтально в сторони, одною показує напрямок атаки, а другою виконує два-три невеликих (але помітних) кола;

т) на фіксування ординарного фолу (простого порушення) — штовхання або відштовхування від суперника (н. 21.10): рефері дає свисток і виконує імітацію відштовхування від себе зігнутою рукою під кутом 90° в ліктьовому та променезап'ястному суглобах;

у) на фіксування ординарного фолу — безпосереднє заважання вільному пересуванню суперника (перепливання через плечі, спину або ноги суперника п. 21.9): рефері дає свисток і виконує горизонтальне схрещення рук зап'ястями перед собою.

2. При негайному виконанні вільного кидка з відстані більше 7 метрів дозволяється кидати м'яч безпосередньо у ворота суперника.

ПРИМІТКА: змінюється редакція п. 15.3: гол може бути зарахованим у випадках, коли гравець безпосередньо виконує:

- штрафний кидок;
- вільний кидок із зони захисту атакуючої команди;
- негайний кидок від воріт;
- негайний вільний кидок, який призначається з відстані далі 7 метрів від воріт суперника.

Вносяться відповідні зміни у п. 1.2 (схема 1) та н. 1.6 (вводиться зелена позначка — 7 метрів від лінії воріт).

3. Заміни. Дозволяються заміни в будь-який момент гри через коридор повернення гравця на ігровий майданчик.

ПРИМІТКА: змінюється редакція п. 7.1: крім винятку згідно з Правилами, гравця можна замінити;

3.1 з будь-якого місця ігрового майданчика:

а) протягом перерви між періодами гри, включаючи будь-яку перерву додаткового часу гри;

б) після забитого м'яча;

с) протягом тайм-аута.

3.2 через зону повернення гравців до гри біля своїх воріт: будь-який гравець може залишити ігровий майданчик у будь-який момент гри, а будь-який запасний гравець може вийти на його заміну без порушення Правил, як тільки голова гравця, який вийшов з гри, з'явиться на поверхні води за лицевою лінією воріт.

4. Два тайм-аута для кожної з команд у процесі гри.

ПРИМІТКА: до розділу §13 «Тривалість гри» вноситься додатково п. 13.5: кожна команда протягом основного та додаткового часу гри має право на два тайм-аута (не більше одного в період гри). Тривалість тайм-аута — 1 хвилина. Тренер команди може звернутися з проханням до рефері гри про надання команді тайм-аута в будь-який момент гри, коли його команда володіє м'ячем. Для цього тренер подає сигнал голосом «Тайм-аут» і кистями рук, які складає у вигляді «Т». Коли тренер звернувся з проханням про тайм-аут у момент ігрового часу, поновлення гри відбувається кидком від воріт його команди. Коли прохання відбулося в момент зупинки гри, поновлення відбувається виконанням раніше призначеного кидка. Після завершення тайм-аута рефері дає свисток на поновлення гри. Час володіння м'ячем продовжується з урахуванням гри перед тайм-аутом.

З М І С Т

	Стор
1. Майданчик для гри та обладнання	3
2. Ворота	4
3. М'яч	4
4. Прапорці	4
5. Шапочки	5
6. Команди	6
7. Заміни	7
8. Суддівська бригада	8
9. Рефері (судді ігор)	9
10. Кутові судді	10
11. Судді контрольного часу (секундометристи)	10
12. Секретарі	11
13. Тривалість гри	11
14. Початок гри	12
15. Зарахування забитого м'яча	13
16. Відновлення гри після забитого м'яча	14
17. Кидки від воріт	14
18. Кутові кидки	15
19. Нейтральні (спірні кидки)	15
20. Вільні кидки	16
21. Ординарні фоли (прості помилки)	17
22. Фоли «Вилучення з гри»	21
23. Фоли «Пенальті» (штрафні покарання)	28
24. Пенальті (штрафні кидки)	30
25. Персональні (особисті) фоли	31
26. Інциденти, випадки (травми, захворювання)	32
27. Інструкція з використання двох рефері для суддівства офіційних ігор	32
28. Сигнали, які застосовуються в суддівстві	31
29. Рішення Технічного комітету водного поло ФІНА про зміни правил гри з 01. 01. 1997 р.	35